

Ålldär, ålldär vänd i kvinnfok!

Alla dessa kvinnor!!!

1995 på våren fick jag i mina händer de listor på solleröord som *soldmåslajä* arbetat med i 25 år. Det var med iver som jag tittade igenom dem. Här på dessa papper fanns ord på ett urgammalt språk som funnits i Sverige sedan ingen vet hur länge och som jag aldrig hört talas om förut.

Senare, när jag fick glädjen att tillsammans med Margit Andersson göra en ordbok av orden började jag ana vad ett språk verkligen är. *Ordi vårt livändäs.*

Bar etajän minn åll dämmda kelinggär!

Det visade sig nämligen att det fanns ett ord i ordlistorna som förekom fler gånger än något annat ord. Det var ordet kvinna. Det vill säga i den svenska översättningen stod det kvinna. Tyvärr nästan alltid tillsammans med något nedsättande adjektiv. Dålig, slarvig, långsam, släpphänt, tjock, trög, spinkig tafatt.. Eller också skrattade hon för mycket, pratade för mycket, skvallrade, sprang i gårdarna eller tittade ondskefullt.

Det kan inte ha varit roligt på Sollerön förr i världen med alla dessa usla kvinnor. Det var nog inte roligt att vara kvinna heller.

Men det blir roligare om man talar soldmål. Då har varje sorts kvinna sitt eget namn. 55 olika sorters kvinnfolk finns det: *Bögla, dråk, fjålla, flunsa, kåffsa, kåna, lärppa, läva, rannta, skvatär, slapär, äffta, äda* osv.

Är du *je äda* så ligger du kvar i sängen helt slött. *Je äffta* orsakar, enligt den svenska översättningen, tidsspillan och uppskov. *Je stygga* är elak och *je tjova* går tungt. *Je skrabba* är klen och sjuklig och *je slapär* är en pratmakerska.

Det kan inte varit lätt att vara kvinna. Vad man än tog sig för riskerade man att få ett öknamn på sig. Det gällde nog att hålla sig lugn och inte sticka av mot mängden. Det var som om de där orden var pålar i ett stängsel som höll alla kvinnorna fångna i samma inhägnad.

*Kvinnor innanför stängslet. Om någon bryter sig ut skriker de andra:
"Sjä uku läpa" (läpa = tölpaktig kvinna)*

Vi kvinnor har ju inte alltid varit så snälla mot varandra.

Men tänk om det är så att de här orden från början haft en helt annan betydelse!

Det finns ord på svenska som fått en negativ betydelse utan att alls ha haft det från början i dalmålen. T.ex ordet *lagum* som på soldmålet betyder att något är *rasnd bra upå åll vis*, men på svenska innebär att man är tråkig och färglös. Kanske är det så med alla dessa kvinnonamn på soldmål också? De kanske från början var *smeknamn* och innebar en kärleksfull beskrivning på en kvinna som såg ut på ett visst sätt och hade vissa speciella karaktärsdrag.

Je lärrpa kanske inte alls var slarvig från början, hon kanske bara var snäll och litet långsam och välmenande.

Je pinggäl kanske inte var en "*slampig, lättjefull kvinna*" utan en som kunde ta vara på stunden och glädjas åt livet.

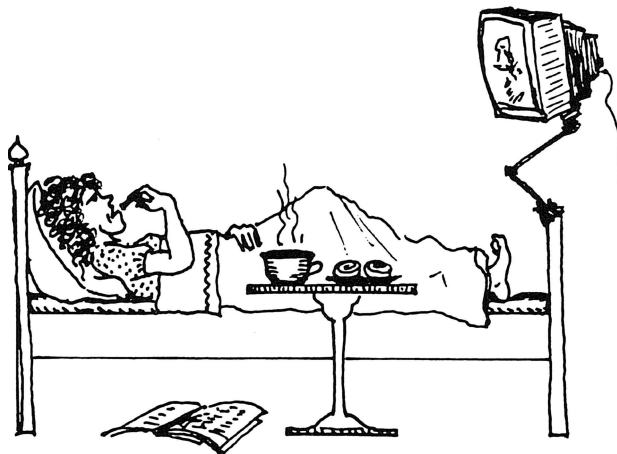
Je slapär kan ha varit kraftfull och slagkraftig med mycket energi.

Je tylla tankspridd och litet konstnärlig.

Je vapla kunde vara valhänt men skrattade åt sig själv och tog allt med en nypa salt. Det finns liknande namn i andra socknar i Dalarna. Så småningom

skall jag undersöka vad namnen betyder på de olika dalmålen. Då kanske det går att få fram någon slags grundbetydelse för varje ord.

Jag vet att i Venjan ser en *kåffsa* ut på ett särskilt sätt; litet bastant, rör sig snabbt och är inte så noga med sin klädsel.

Sundas-mårrgåen em näst ädon (= kvinna som slappt ligger kvar i sängen).

Som sagt, det finns 55 olika kvinnonamn. Men det finns några karlar också: 15 stycken. På ett sätt skall väl karlarna vara glada över att inte ha så många öknamn. Samtidigt kan de vara ledsna också, för att ingen har lagt ner så mycket arbete på att beskriva dem. Eller har namnen på karlarna kommit bort på något vis? De som finns kvar har alla sin kvinnliga motsvarighet. Det verkar ju som om de hörde ihop på något vis. *Je fipla – jänn fypil, je lurrka – jänn lurrk, je kåffsa – jänn kåffs.*

När männen tvingades ut på vikingafärdar, krig och skogsarbete så skiljdes de med sorg från sina *lärrpor* och *skvatror*. Men ju mer de var för sig själva desto märkvärdigare blev de. Kvinnorna i sin ensamhet blev usligare och usligare

Till sist var det bara 15 män kvar som ville vara lik något fruntimmer.

Jaha, så tror jag att det gått till. Tänk om det går att få reda på vad man själv är för typ? Då skulle man ju inte behöva gå och gifta sig med en *skvatär* om man själv är en *lärrpa*. Och ingen *lurrk* skulle längre gå och sukta efter en *läma*.

Här dansar de!

Vi skulle leva lyckliga och alla vara olika varandra och ändå lika.

Och föda små *tjovillär* och *sniprär* och *tjukor*.

Det är skillnad mot nu då alla ska se likadana ut och uppföra sig och prata på samma sätt.

Tänk ur roli dämm måst a afft, då fö ländj sä!!!!

Funderingar: Suzanne Danielsson

Teckningar: Margit Andersson